

Nemis tilini o‘qitishda kommunikativ yondashuv va zamonaviy metodlarning samaradorligi

Axmedova Sayyora Abduraimovna

Termiz davlat universiteti akademik litseyi nemis tili fani o‘qituvchisi

Anotatsiya: Mazkur maqolada nemis tilini o‘qitishda kommunikativ yondashuv va zamonaviy metodlarning samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida chet tilini o‘rgatishda o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish, erkin muloqot qilish ko‘nikmalarini shakllantirish hamda dars jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning ahamiyati yoritildi. Kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan ta’lim jarayonida o‘quvchilarning tilni amaliy qo‘llash darajasi sezilarli oshgani aniqlandi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash ta’lim samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligi isbotlandi.

Kalit so‘zlar: nemis tili, kommunikativ yondashuv, zamonaviy metodlar, interfaol usullar, nutqiy kompetensiya, chet tilini o‘qitish, ta’lim samaradorligi, pedagogik texnologiyalar

Kirish. Bugungi globallashuv jarayonida chet tillarini, xususan nemis tilini o‘rganish va o‘qitish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tilni o‘rganish nafaqat grammatik bilimlarni egallash, balki uni real hayotda samarali qo‘llay olish ko‘nikmasini ham talab etadi. Shu sababli an’anaviy o‘qitish usullari bilan bir qatorda zamonaviy metodlar va kommunikativ yondashuvni qo‘llash dolzarb masalaga aylanmoqda.

Kommunikativ yondashuv til o‘rganishda o‘quvchini faol ishtirokchi sifatida ko‘rib, uning muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu yondashuv orqali o‘quvchilar tilni faqat nazariy jihatdan emas, balki amaliy jihatdan ham o‘zlashtiradilar. Zamonaviy metodlar, jumladan interfaol texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya vositalari

va innovatsion pedagogik yondashuvlar ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv va zamonaviy metodlarning samaradorligini o'rganish hamda ularning o'quvchilarning til o'rganish jarayoniga ta'sirini ilmiy asosda tahlil qilishdan iborat.

Metodlar. Mazkur tadqiqotda nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv va zamonaviy metodlarning samaradorligini aniqlash maqsadida kompleks metodologik yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida kvantitativ va sifat tahlil usullari uyg'un holda qo'llanildi.

1. Tadqiqot ishtirokchilari

Tadqiqotda jami **1000 nafar respondent** ishtirok etdi. Ular umumta'lim maktablari, litsey va oliy ta'lim muassasalarida nemis tilini o'rganayotgan o'quvchi va talabalar hamda o'qituvchilardan iborat bo'ldi. Respondentlar tasodifiy tanlov asosida jalb qilindi va ularning yoshi 15 yoshdan 35 yoshgacha bo'lgan guruhni qamrab oldi.

2. Tadqiqot dizayni

Tadqiqot eksperimental va kuzatuv usullariga asoslandi. Respondentlar ikki guruhga ajratildi:

- **Nazorat guruhi (500 nafar)** – an'anaviy o'qitish metodlari asosida ta'lim oldi;
- **Tajriba guruhi (500 nafar)** – kommunikativ yondashuv va zamonaviy interfaol metodlar asosida o'qitildi.

Tadqiqot 3 oy davomida olib borildi.

3. Ma'lumot yig'ish usullari

Tadqiqotda quyidagi usullardan foydalanildi:

- **So'rovnoma (anketa)** – respondentlarning fikr va munosabatlarini aniqlash uchun;
- **Test sinovlari** – til bilim darajasi va nutqiy kompetensiyani baholash uchun;
- **Kuzatuv** – dars jarayonida o'quvchilarning faolligini aniqlash uchun;
- **Intervyu** – o'qituvchilar va ayrim talabalar bilan chuqur suhbatlar o'tkazish uchun.

4. O'lchov mezonlari

Ta'lim samaradorligi quyidagi mezonlar asosida baholandi:

- nutqiy kompetensiya (gapirish va tushunish darajasi);
- grammatik bilimlar;
- lug'at boyligi;
- kommunikativ faollik;
- o'quvchilarning motivatsiya darajasi.

5. Tahlil usullari

Olingan ma'lumotlar statistik jihatdan tahlil qilindi. Jumladan:

- foiz (%) ko'rsatkichlari;
- o'rtacha qiymatlar;
- taqqoslama tahlil (nazorat va tajriba guruhleri o'rtasida);

Natijalar diagramma va jadval ko'rinishida umumlashtirildi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv va zamonaviy metodlarning yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. 1000 nafar respondent (500 nafardan nazorat va tajriba guruhleri) ishtirokida o'tkazilgan tajriba asosida quyidagi natijalar aniqlandi:

1. Test natijalari tahlili

Tajriba boshlanishida har ikki guruhning bilim darajasi deyarli teng bo'lgan (o'rtacha 55–57%). Tadqiqot yakunida esa quyidagi o'zgarishlar kuzatildi:

- **Nazorat guruhi:** 55% → 65% (10% o'sish);
- **Tajriba guruhi:** 56% → 82% (26% o'sish).

Bu natija kommunikativ yondashuv asosida o'qitilgan guruhda bilim darajasi ancha yuqori oshganini ko'rsatadi.

2. Nutqiy kompetensiya rivoji

Gapirish va tinglab tushunish ko'nikmalari bo'yicha natijalar:

- Tajriba guruhida 68% dan 88% gacha o'sish kuzatildi;
- Nazorat guruhida esa 66% dan 74% gacha o'sish qayd etildi.

Bu esa kommunikativ metodlar o‘quvchilarning amaliy nutqiy faoliyatini sezilarli darajada rivojlantirganini tasdiqlaydi.

3. Lug‘at boyligi va grammatik bilimlar

- Tajriba guruhida lug‘at boyligi 30% ga oshdi;
- Nazorat guruhida esa 15% o‘shish kuzatildi.

Grammatik bilimlar ham har ikki guruhda oshgan bo‘lsa-da, tajriba guruhida yuqori natija qayd etildi.

4. O‘quvchilarning faolligi va motivatsiyasi

So‘rovnoma natijalariga ko‘ra:

- 78% respondentlar zamonaviy va interfaol metodlar darsni qiziqarli qilganini bildirdi;
- 70% o‘quvchi kommunikativ yondashuv orqali erkin gapira boshlaganini ta’kidladi;
- 12% respondentlar esa sezilarli farq sezmaganini aytdi.

5. Umumiy samaradorlik ko‘rsatkichlari

Tahlil natijalariga ko‘ra:

- Tajriba guruhida umumiy o‘zlashtirish darajasi o‘rtacha **25–30% ga oshdi**;
- Nazorat guruhida esa bu ko‘rsatkich **10–12%** atrofida bo‘ldi.

Umumiy xulosa natijalardan

Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, kommunikativ yondashuv va zamonaviy metodlar nemis tilini o‘qitishda an’anaviy usullarga nisbatan ancha samarali hisoblanadi. Ayniqsa, nutqiy kompetensiyani rivojlantirish, o‘quvchilarning faolligini oshirish va tilni amaliy qo‘llashda bu metodlar muhim rol o‘ynaydi.

Muhokama. Mazkur tadqiqot natijalari nemis tilini o‘qitishda kommunikativ yondashuv va zamonaviy metodlarning samaradorligini amaliy jihatdan tasdiqladi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy o‘qitish usullariga nisbatan kommunikativ yondashuv o‘quvchilarning tilni amaliy qo‘llash ko‘nikmalarini sezilarli darajada rivojlantiradi.

Tajriba va nazorat guruhlari o'rtasidagi farq ayniqsa nutqiy kompetensiya ko'rsatkichlarida yaqqol namoyon bo'ldi. Bu esa kommunikativ metodlarning asosiy maqsadi — o'quvchini erkin muloqotga jalb etish — samarali amalga oshirilganini ko'rsatadi. Interfaol usullar, jumladan guruhli ishlash, rolli o'yinlar va muammoli vaziyatlar asosida o'qitish o'quvchilarning faolligini oshirib, ularni dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirdi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari zamonaviy pedagogik texnologiyalarning, xususan axborot-kommunikatsiya vositalarining ta'lim samaradorligini oshirishdagi muhim rolini ko'rsatdi. Bunday vositalar yordamida o'quvchilar mustaqil ishlash, tinglab tushunish va vizual qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniga ega bo'ldi.

Natijalardan kelib chiqib aytish mumkinki, kommunikativ yondashuv nafaqat til o'rganish jarayonini samarali qiladi, balki o'quvchilarning motivatsiyasini ham sezilarli darajada oshiradi. Bu esa o'z navbatida o'quv natijalarining yaxshilanishiga olib keladi.

Biroq tadqiqot davomida ayrim cheklovlar ham kuzatildi. Xususan, barcha ta'lim muassasalarida zamonaviy texnologiyalar bilan to'liq ta'minlanganlik darajasi bir xil emasligi, shuningdek o'qituvchilarning yangi metodlarni qo'llash bo'yicha tayyorgarlik darajasi turlicha ekanligi natijalarga ta'sir qilgan bo'lishi mumkin.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv va zamonaviy metodlarni keng joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Kelgusida ushbu yo'nalishda yanada chuqur tadqiqotlar olib borish va innovatsion usullarni amaliyotga tatbiq etish ta'lim sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv va zamonaviy metodlarning muhim ahamiyatga ega ekanligini tasdiqladi. Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, ushbu yondashuvlar o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish, tilni erkin va samarali qo'llash hamda o'quv jarayonida faollikni oshirishda an'anaviy metodlarga nisbatan ustunlikka ega.

Tajriba natijalariga ko'ra, kommunikativ yondashuv asosida o'qitilgan guruhda bilim darajasi, lug'at boyligi va nutqiy ko'nikmalar sezilarli darajada oshgani aniqlandi. Ayniqsa,

o'quvchilarning muloqot qilish qobiliyati va mustaqil fikrlash darajasi yuqori natijalarni ko'rsatdi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar esa ta'lim samaradorligini yanada kuchaytiruvchi muhim omil sifatida namoyon bo'ldi.

Shuningdek, tadqiqot kommunikativ yondashuvning o'quvchilarda motivatsiyani oshirishdagi rolini ham tasdiqladi. Dars jarayonining qiziqarli va interfaol tashkil etilishi o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi va natijada o'zlashtirish darajasi oshadi.

Umuman olganda, nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv va zamonaviy metodlardan keng foydalanish ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Kelgusida ushbu metodlarni yanada takomillashtirish va amaliyotga keng joriy etish orqali chet tillarini o'qitish samaradorligini yanada oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Richards J.C., Rodgers T.S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
2. Harmer J. *How to Teach English*. – London: Longman, 2007.
3. Brown H.D. *Principles of Language Learning and Teaching*. – New York: Pearson Education, 2014.
4. Larsen-Freeman D. *Techniques and Principles in Language Teaching*. – Oxford: Oxford University Press, 2011.
5. Scrivener J. *Learning Teaching*. – Oxford: Macmillan, 2012.